

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tihódi Lantos Sebestyén

MÁSOD RÉSZE

- 755 Rendönként vizes bőroket hagyának,
Kikkel tözeslaptát, nilat oltának.
Először kezdék törni palotáknak
Végénél, egyenös kőfalt rontának.
- 760 Azon kívül egy keskön kőfal vala,
Az törésén sokat múlattak vala,
Attúl palotákhoz nem férnek vala,
Tereköknek igen ellenök vala.
- 765 Lám, az kilső várat is terettetik,
Kilső toronnál észak felől lövik,
Azon elő Bebek bástyáig lövik,
Vékon kőfalt ó kapu bástyájáig.
- 770 Az belső várban mely igen forgódnak,
Dobó és Mecskei ott parancsolnak,
Törés aránt töltésöket alkotnak,
Arra töltött kasokat fekakatnak.
- 775 Száraz gerendákat ők felásának,
Kilső várban es oly igen forgódnak,
Gergöly deák, Pető, Zoltai vannak,
Törésökre gerendákat ásatnak.
- 780 Annak utánna kezdék törettetni,
Paloták hátúsó részét rontatni,
Dobó és Mecskei kezde sietni,
Pincéket, boltokat földdel töltetni.
- 780 Lövőhelyökre fenn az palotákba
Hordókat, kasokat töltetnek vala,
Hol lón álgyú miatt elszaggatása
Nagy Balázsnak, gyalog hadnagynak halála.
- 785 Löttetni kezdék meg az belső várat,
Az régi ó kapunak nagy bástyáját.
Az hadnagyok csinálnak ótalmakat:
Töltésöket, hordókat és kasokat.

Nagy Balázs hadnagy halála

A szakasz fő témája

Tinódi ebben az epizódban a török nehéztüzérség mindent elsőprő roham előkészítését rögzíti. Az oszmánok szisztematikusan, több ponton kezdik meg a Külső és Belső vár kőfalainak, bástyáinak és palotáinak szétzúzását. A magyar parancsnokok (Dobó, Mecskei, Bornemissza, Pető, Zoltai) emberfeletti logisztikai és mérnöki munkával válaszolnak: a rombolások mögött azonnal új védvonalakat emelnek, miközben a várvédők már az első neves tisztek elvesztését gyászolják.

Mi történik ebben a blokkban?

- * **754–757. sor:** A védők által korábban elhelyezett vizes marhabőrök tökéletesen vizsgáznak: a katonák ezek segítségével azonnal eloltják a becsapódó szurkos gyújtóbombákat ("tözeslaptát") és tüzes nyilakat. A török tüzérség ekkor taktikát vált, és megkezdí a Belső várban lévő püspöki palotasor és az egyenes kőfalak módszeres, nehéz ágyúkkal való törését.
- * **758–761. sor:** A paloták előtt azonban áll egy keskenyebb külső kőfal is. A törökök hosszú ideig vesztegelnek ennek a rombolásával ("sokat múlattak vala"), mert ez a falszakasz felfogja a lövedékek erejét, így a tüzérség nem tud közvetlenül a paloták falához férni – ez a fal nagyon az oszmánok ellenére van.
- * **762–765. sor:** Ezzel párhuzamosan a Külső várat is brutális tűz alá veszik. Észak felől a Külső tornyot, majd közvetlenül mellette a Bebek-bástyát, valamint a régi Ó-kapu bástyájáig húzódó vékonyabb kőfalat bombázzák folyamatosan.
- * **766–773. sor:** A falak omlását látva a Belső várban Dobó István és Mecskei István várkapitányok személyesen irányítják a lázas munkát: a törések mögött azonnal sánctöltéseket emelnek, és földdel teli kasokat halmoznak fel. Ezzel egy időben a Külső várban Gergely deák, Pető Gáspár és Zoltai István hadnagyok teszik ugyanezt: nehéz, száraz fagerendákat ásnak a földbe, hogy megtartsák és megerősítsék a roskadozó falszakaszokat.
- * **774–781. sor:** A törökök ezután a paloták hátulsó, sebezhetőbb részeit kezdik szétlőni. Dobó és Mecskei sietve parancsba adják, hogy a palota alatti pincéket és boltíves termeket ("boltokat") teljesen tömjék meg földdel, nehogy az épület magától összeomoljon. A felső emeleti lőrésekhez és ablakokhoz földdel teli hordókat és kasokat hordanak védelem gyanánt. Ekkor történik a tragédia: egy becsapódó hatalmas török ágyúgolyó darabokra szaggatja és megöli Nagy Balázs gyalogos hadnagyot.
- * **782–785. sor:** Az oszmán tüzérség nem lankad, újra a Belső várat és a régi Ó-kapu nagy bástyáját veszik célba. Az életben maradt hadnagyok azonban azonnal újabb oltalmakat, azaz belső védműveket, földsáncokat és hordókból, kasokból álló golyófogó falakat építenek a rések mögé.

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- * **Tözeslaptát:** Tüzes labdát, szurokkal és kénnel átitatott gyújtóbombát.
- * **Múlattak vala:** Időt töltöttek, vesztegeltek, elakadtak (a fal bontásával).
- * **Igen ellenök vala:** Nagyon a terhükre volt, akadályozta őket.
- * **Terettetik / Lövetik:** Töretik, lövetik, romboltatják (a falat).
- * **Fekakatnak:** Fektetnek, egymásra raknak, elhelyeznek.
- * **Boltokat:** Boltíves termeket, helyiségeket, pincéket.
- * **Elszaggatása:** Szétszaggatása, testének darabokra tépése (az ágyúgolyó által).
- * **Ótalmakat:** Óltalmakat, azaz védműveket, fedezékeket, barikádokat.

Érdekességek

- * **Pincék feltöltése földdel:** Elképesztő logisztikai bravúrról számol be Tinódi a 777. sorban. Amikor egy kőpalotát nehézágyúkkal lőnek, a rezgéstől és a találatoktól az épület alatti pincerendszer és a boltozatok könnyen beszakadnak, ami az egész építmény azonnali összeomlását okozza. Dobóék azzal, hogy a pincéket és a belső termeket rohammunkában, színültig megtöltötték tömör földdel, lényegében egyetlen hatalmas, szilárd, ágyúzhatatlan földbástyává alakították át a püspöki palotát.
- * **Nagy Balázs hadnagy mártíromsága:** A 780–781. sorban Tinódi az ostrom egyik első neves áldozatának állít emléket. A "pattantyúk" (ágyúk) kora szörnyű sérüléseket hozott: a tömör vasgolyók nem robbantak fel, de borzalmas mozgási energiájuk miatt mindent leszakítottak és szétszaggattak, ami az útjukba került. Nagy Balázs hadnagy halála figyelmeztetés volt a védőknek, hogy a tűzérségi párbajban egyetlen másodpercre sem szabad lankadnia a figyelemnek.

Történelmi háttér

A szakaszban említett helyszínek (Bebek-bástya, Ó-kapu bástya, Palotasor) Eger legészakibb, leginkább kitett védvonalát alkották. A törökök azért koncentrálták ide a tüzet, mert a Királyszéke dombról ezekre az északi falakra nyílt a legjobb rálátásuk. A magyar hadnagyok által végzett "gerendás és kasos sáncolás" (retrenchment) a korabeli hadmérnöki tudomány csúcsa volt: felismerték, hogy a rombolás ellen nem a kőfal újjáépítésével kell küzdeni (arra nem lett volna idő), hanem rugalmas föld-fa barikádokkal a vár belsejében.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Kérdések

1. Történelem:

Milyen katonai megfontolásból osztották meg a munkát a kapitányok: miért a Belső várban dolgozott Dobó és Mecskei, míg a Külső vár falainál Gergely deák, Pető és Zoltai?

2. Irodalom:

Hogyan jelenik meg Tinódi szövegében a kollektív és összehangolt munka ábrázolása? Milyen érzést keltenek a hallgatóságban a "forgódnak", "alkotnak", "ásatnak", "töltetnek" halmozott igék?

3. Kreativitás:

Képzeld el, hogy egy egri drabant vagy, aki éppen földet hord egy nagy dézsában a palota pincéjébe, amikor híre megy Nagy Balázs hadnagy szörnyű halálának. Írj le 3 mondatban egy elszánt, dühös reakciót, amit a melletted lapátoló társadnak mondasz!

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Minta Válaszok:

1. Történelem:

A feladatok megosztása a tökéletes hadvezetési struktúrát mutatja: a két főparancsnok, Dobó és Mecskei a védelmi rendszer magját, a végső menedéket jelentő Belső várat biztosította, míg a fiatalabb, rendkívül dinamikus és agilis hadnagyok (Gergely deák, Pető, Zoltai) az első védvonalat, a Külső várat irányították, biztosítva, hogy a török nyomás sehol se tudja egyszerre áttörni a védelmet.

2. Irodalom:

Tinódi a többes szám harmadik személyű, folyamatos cselekvést kifejező igék halmozásával ("forgódnak", "alkotnak", "ásatnak", "töltetnek") egy zsongó, megállás nélkül dolgozó emberi hangyaboly képét vetíti a hallgató elé; ez a nyelvi technika azt az érzetet kelti, hogy a vár védelme nem egyéni akciókon, hanem a teljes közösség fegyelmezett, összehangolt és emberfeletti csapatmunkáján múlik.

3. Kreativitás:

„Nyugodjék békében Balázs hadnagy urunk, de a lapátot egy pillanatra se tegyük le, mert a pogány golyója ellen most a föld a legjobb pajzsunk!” – mondta a drabant, miközben dühösen megtörölte izzadt homlokát. „Sírni ráérünk majd az ostrom után, most addig kell tömnünk ezt a pincét, amíg a falak olyan kemények nem lesznek, mint maguk az egri hegyek. Ha a török azt hiszi, hogy a hadnagyunk halálával megijesztett minket, hát nagyon elszámította magát, mert ezért még tízszeresen fizet meg a janicsárja!”